

IV tarptautinė mokslinė konferencija „Alberto Vijūko-Kojalavičiaus skaitymai 2024“, skirta didikams Gelgaudams (RAVK4)

IV international science conference 'The Readings of Albertas Vijūkas-Kojalavičius 2024', dedicated to the noblemen Gelgaudai (RAVK4)

Antanas Anupras Gelgaudas: rūpestingas tėvas, teisingas teisėjas, sumanus politikas

Dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė (Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos istorijos institutas)

Santrauka (lietuvių kalba)

Panemunės pilies savininkas Antanas Anupras Gelgaudas (apie 1730–1797) į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdančiojo elito gretas įkopė XVIII a. septintajame dešimtmetyje kaip Abiejų Tautų Respublikos valdovo Stanislovo Augusto Poniatovskio dvaro grupuotės žmogus. Už paramą monarchui 1776 m. Varšuvos seime jis buvo nominuotas Žemaitijos kunigaikštystės kaštelionu, o 1783 m. tapo pirmuoju žmogumi Žemaitijoje – generaliniu Žemaitijos seniūnu. Šiame poste išliko iki mirties. Tai buvo aukščiausia Gelgaudų giminės atstovo pasiekta pareigybė, paskutiniaisiais valstybės gyvenimo dešimtmečiais iškėlusį šią giminę iki Abiejų Tautų Respublikos senatorių rango. Pasiiekti karjeros aukštumų senos Žemaitijos bajorų giminės atstovui, Andriejaus Gelgaudo ir Puzinaitės sūnui Antanui Anuprui Gelgaudui padėjo sumanumas, laviravimas tarp didikų grupuočių ir gebėjimas tinkamai pasirinkti politinius sąjungininkus. Pranešime, remiantis naujais archyviniais šaltiniais ir istoriografija, bus susitelkiama į privatų ir viešąjį dvarininko gyvenimą XVIII a. antrosios pusės Lenkijos ir Lietuvos valstybėje. Tyrimo centre – Antano Anupro Gelgaudo šeiminiai ryšiai, vaikų auklėjimo strategija bei viešoji veikla: teisėjo funkcijos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiajame Tribunole, dalyvavimas seimelių ir seimų veikloje bei darbas centrinėje Abiejų Tautų Respublikos vykdomosios valdžios institucijoje – Nuolatinėje taryboje.

CV: **Ramunė Šmigelskytė-Stukienė** – istorikė, humanitarinių mokslų daktarė, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų generalinio direktoriaus pavaduotoja kultūrai ir mokslui, Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja. Pagrindinės mokslinių interesų kryptys: XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės socialinė ir politinė istorija (Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinis elitas, bajorų konfederacijos); Apšvietos epochos idėjų sklaida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje; Valstybės institucijų raida Naujaisiais laikais; Lenkijos-Lietuvos valstybės padalijimai.

Summary (in English)

Antoni Onufry Gielgud: a caring father, a fair judge, a clever politician

The owner of Panemunė Castle, Antoni Onufry Gielgud (c. 1730–1797) joined the ranks of the ruling elite of the Grand Duchy of Lithuania in the 1760s as a royalist, a member of the group of the monarch of the Polish-Lithuanian Commonwealth Stanislaus August Poniatowski. For supporting the monarch in the Warsaw Sejm in 1776, he was nominated as the castellan of the Principality of Samogitia (Žemaitija), and in 1783 became the first person in Samogitia - the general elder of Samogitia. He remained in this position until his death. This was the highest position achieved by a representative of the Gielgud family, which in the last decades of the existence of the Polish-Lithuanian Commonwealth raised this family to the rank of senators of

the state. The representative of the old Samogitian noble family, Antoni Onufry Gielgud, the son of Andrzej Gielgud and Puzinówna, was helped to reach the heights of his career by cleverness, manoeuvring among noble groups and the ability to choose political allies properly. Based on new archival sources and historiography, the paper will concentrate on the private and public life of the landlord of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the second half of the 18th century. The focus of the research is Antoni Onufry Gielgud's family ties, child-rearing strategy and public activities: the functions of a judge in the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania, participation in the activities of local Dietines (sejmiki) and Diet (Sejm) and his work in the central executive authority of the Polish-Lithuanian Commonwealth – the Permanent Council.

CV: **Ramunė Šmigelskytė-Stukienė** – PhD in the field of humanities, history, deputy general director for culture and science of the National Museum – Palace of the Grand Duchy of Lithuania; senior researcher in the Department of the Grand Duchy of Lithuania in the Lithuanian Institute of History. Main fields of scientific interests: social and political history of the Grand Duchy of Lithuania (political elite of the Grand Duchy of Lithuania, noble confederations); Enlightenment ideas in the Grand Duchy of Lithuania; Development of state institutions in Modern Times; the Partitions of the Polish-Lithuanian Commonwealth.

Panemunės dvarininkų Gelgaudų XVIII a. pab.–XIX a. pr. portretai Lietuvos atminties institucijose ir privačiose kolekcijose

Dr. Marius Daraškevičius (Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilis)

Santrauka (lietuvių kalba)

Iki 2024 m. į mokslinį diskursą nebuvo patekęs nei vienas XVIII–XIX a. pr. Gelgaudų giminės portretas. Žinoti keli grafikos darbai ir nuotraukos iš giminės laikotarpio, kuomet jie jau buvo pasitraukę iš Lietuvos (po 1832 m.). Šiame pranešime bus pristatyti ir aptarti šeši XVIII a. pab.–XIX a. pr. portretai. Pirmieji atradimai prasidėjo dar 2024 m. pradžioje, Šiaulių „Aušros“ muziejininkams atradus „generolo Anton Gielgud“ portretą (SAM D–T 8169), tačiau neteisingai perskaityta data (1709 m.) neleido tiksliai susieti šio portreto su Panemunės dvarininku Antanu Anupru Gelgaudu (apie 1730–1797). Atlikus portreto analizę galima teigti, kad portretuojamasis yra būtent A. A. Gelgudas, o data turėtų būti 1797 m. ir tai sutaptų su seniūno mirties metais. 2024 m. vasarą Žemaičių „Alkos“ muziejuje autorius aptiko du neatributuotus XVIII a. pab. portretus, kuriuos taip pat galima atsargiai priskirti A. A. Gelgaudui. Atradimų lietus Lietuvos atminties institucijose tęsėsi bendraujant su tiesioginiais A. A. Gelgaudo anūko Jono Gelgaudo (1794–1877), išvykusio iš Panemunės pilies 1832 m., palikuonimis Jungtinėje Karalystėje. Šeimos rankose per beveik du šimtus metų išliko vertybės išsaugotos sakvestruojant Panemunės pilį, tarp jų ir iki šiol moksliniame diskurse nežinomi trys XVIII a. pab.–XIX a. pr. Galgaudų giminės portretai. Vienas jų – A. A. Gelgaudo sūnaus Mykolo Gelgaudo (g. apie 1762 ar 1765), antrasis, manoma, yra jo sūnaus 1830–1831 m. sukilimo Lietuvoje vado generolo Antano Gelgaudo (1792–1831). Trečiasis yra damos portretas, tačiau jo atributavimui trūksta duomenų. Šie 2024 m. atrasti šeši portretai atskleidžia Panemunės pilies savininkų, valdžiusių pilį 1759–1832 m., visas tris kartas ir pirmą kartą leidžia susipažinti kaip atrodė Panemunės dvarininkai.

CV: **Marius Daraškevičius** – humanitarinių mokslų srities menotyros krypties daktaras, Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilies direktorius, Dailėtyros instituto mokslininkas

stažuotojas, lektorius. Tyrinėja XVIII a. vid.–XX a. pr. Lietuvos dvarų sodybų architektūrą, interjerą, taikomąją ir dekoratyvinę daile, bajorų kultūrą.

Summary (in English)

Portraits of the Gielguds, landlords of Panemunė, in Lithuanian institutions and private collections

Until 2024 not a single 18th–19th century portrait of Gielgud family members has entered the scientific discourse. Several graphic works and photographs are known from the period of the family, when they had already left Lithuania (after 1832). This paper will present and discuss six 18th century and early 19th century portraits. The first discoveries began as early as the beginning of 2024, when the museum specialists of "Aušra" in Šiauliai discovered the portrait of "General Anton Gielgud" (ŠAM D–T 8169), but the wrongly read date (1709) did not allow to accurately link this portrait to Antoni Onufry Gielgud (c. 1730–1797). After analyzing the portrait, it can be said that the person being portrayed is exactly A. O. Gielgud, and the date should be 1797, and it would coincide with the year of his death. In summer of 2024, in Žemaičiai "Alka" museum, the author found two unattributed 18th century portraits, which can also be cautiously attributed to A. O. Gielgud. The rain of discoveries in the Lithuanian memory institutions continued when communicating with the direct descendants of A. O. Gielgud's grandson Jan Gielgud (1794–1877), who left Panemune Castle in 1832, in the United Kingdom. In the hands of the Gielgud family for almost two hundred years, the values preserved during the sequestration of the Panemune Castle remained, among them is three late 18th and early 19th century Gielgud family portraits, which are still unknown in the scientific discourse. One of them is of A. O. Gielgud's son Michal Gielgud (born around 1762 or 1765), the second one is believed to be his son's general Antoni Gielgud (1792–1831), the leader of the 1830–1831 uprising in Lithuania. The third is a portrait of a lady, but its attribution lacks data. These six portraits discovered in 2024 reveal all three generations of the owners of Panemune, who ruled the castle from 1759 to 1832, and for the first time allow us to get to know what the landlords of Panemune looked like.

Lokaliniai genealogijos tyrimai: 1802–1827 m. Gelgaudų Panemunės dvaro atvejis

Aida Kirkickienė (Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilis)

Santrauka (lietuvių kalba)

Pranešimo tikslas – genealoginiu aspektu išanalizuoti Skirsnemunės parapijos 1802–1827 m. metrikines knygas. Dėl pasirinkto laikotarpio įrašų gausos nutarta tyrimo objektą susiaurinti iki su to meto Panemunės dvaro (pilies) gyventojais susijusių įrašų. Tyrimo metu įvertinta maždaug 300 puslapių medžiagos – apie 2000 gimimo ir 500 mirimo įrašų Skirsnemunės parapijos metrikinėse knygoje. Įrašai šiose knygoje tiriamuoju laikotarpiu padaryti lotynų kalba. Jie tyrimo autorės išversti į lietuvių kalbą ir palyginti su esamomis aptariamų didikų šeimų genealogijomis bei kitais istoriniais duomenimis. Originali metrikų knyga saugoma Lietuvos valstybės istorijos archyve. Iš surinktos medžiagos galima teigti, kad Panemunės pilyje 1802–1827 m. gimė trys didikų Mykolo ir Eleonoros Gelgaudų sūnūs. Patys Gelgaudai ir kiti aplinkinių vietovių didikai (Adakauskai, Tiškevičiai, Bilevičiai) metrikų įrašuose minimi kaip Panemunės pilies gyventojų vaikų krikštatėviai. Šiose knygoje taip pat randami Eleonoros ir Mykolo Gelgaudų mirties metrikai. Atlikus tyrimą, galima daryti išvadą, kad yra pakankamai pagrindo prielaidai, jog Panemunės pilis 1802–1827m. buvo nuolatinė didikų Gelgaudų gyvenamoji vieta. Tolesni detalesni tyrimai galėtų nustatyti, kur iš tiesų buvo palaidoti

Eleonora ir Mykolas Gelgaudai, ir atvertų galimybę platesnei ir gilesnei Skirsnemunės apylinkių gyventojų XIX a. analizei.

CV: **Aida Kirkickienė** gimė ir užaugo greta Panemunės pilies. Pagrindinę mokyklą baigė Vilniuje, Vilniaus universitete studijavo istoriją. Šiuo metu studijuoja Organizacijos komunikaciją ir rinkodarą Šiaulių kolegijoje. Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilyje dirba projektų vadove. Genealogija ir istorija A. Kirkickienę lydi visą gyvenimą. Datos, žmonės, įvykiai buvo nuolatiniai kompanjonai – vaikystėje pradedant tuo, ką žinojo seneliai, o vėliau – skaitant literatūrą ir ieškant informacijos pasitelkiant archyvinę medžiagą. Sudarinėjant asmeninius ir parapijos genealoginius medžius visada šalia buvo renkama medžiaga apie Panemunės dvarą (pilį), jos palivarkus ir jų gyventojus.

Summary (in English)

Micro-genealogy research: the case of the Gielgud Panemunė manor of 1802–1827

The purpose of the research is to analyze the genealogical aspect of Skirsnemunė parish in 1802–1827 years metric books. Due to the abundance of records of the selected period, it was decided to narrow down the research object to the records related to the residents of Panemune Castle of that time. During the research, approximately 300 pages of material were evaluated - about 2,000 birth records and 500 death records in the register books of Skirsnemunė parish. Entries are made in Latin. They were translated into Lithuanian by the author of the study and compared with the existing genealogies of the noble families in question and other historical data. The original record book is stored in the State History Archive of Lithuania, so the research was conducted using digitized information on the archive's website. From the collected material it can be seen that in Panemune Castle in 1802–1827 three sons of noblemen Mykolas and Eleonora Gelgaudas were born. The Gelgaudas themselves and other nobles of the surrounding areas (Adakauskas, Tiškevičius, Bilevičius families) are mentioned in the registers as godfathers of the children of the residents of Panemune Castle. The death records of Eleonora and Mykolas Gelgaudas are also found in these books. After conducting the research, it can be concluded that there are sufficient grounds for the assumption that Panemune Castle in 1802–1827 was the permanent residence of the Gelgaudai nobles. Further, more detailed research could determine where Eleonora and Mykolas Gelgaudas were actually buried, and would open up the possibility for a wider and deeper study of the inhabitants of the Skirsnemunes area in the 19th century for analysis.

Bajoras Stanislovas Puslovskis (*Stanisław Pusłowski*) – Gelgaudų pilies Panemunėje savininkas 1867–1905 m.

Dr. Liliana Narkowicz (Lenkija)

Santrauka (lietuvių kalba)

Praeityje plati ir įtakinga, o XIX amžiuje daugiausiai nusipelnusi pramonės srityje herbo Šeliga (atmaina) Puslovskių giminė yra kilusi iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės. Pirminė jos tėvonija buvo Saryje Peski dabartinėje Baltarusijoje, dokumentuose nurodoma kaip „Pieski“ arba „Piaski“. Stanislovas Puslovskis (1834–1905), Jono ir Onos Teresės Juzefos, gimusios Gelgaudaitės (*Anna Teresa Józefa Gielgudówna*), sūnus, kaip artimiausias Žemaitijoje gyvenantis bajorų Gelgaudų giminaitis, 1867 m. atgavo jų pilį Panemunėje, kuri buvo konfiskuota už dalyvavimą 1831 m. sukilime ir valdė ją nuosavybės teise iki 1905 m.

1887 metais Gelgaudų valda (pilis ir jos apylinkės) sudarė daugiau nei 1500 hektarų, iš jų – apie 430 hektarų miško naudmenų. Be to, Stanislovas Puslovskis paveldėjo ir Eleonoravos valdas bei buvo Išlaužo dvaro (žmonos Marijos Pranciškos Henrikos Godlevskytės (*Maria*

Franciszka Henryka Godlewska) iš Aukštosios Fredos dvaro kraičio) savininkas. Iš protėvių taip pat paveldėjo ir žemes Palenkėje (Polesėje) bei Minsko vaivadijoje. Taigi buvo vienas turtingiausių Kauno gubernijos dvarininkų. Taip pat buvo gerai žinomas kaip keleto visuomeninių organizacijų (be kita ko, Dvarininkų klubo, Labdarybės ir Žemės ūkio draugijų) narys, Suvalkų gubernijos bajorų vado asistentas, o, visų pirma, kaip Kauno pavieto bajorų maršalka (1880–1889). Nepaisant to, jo biografija iki šiol nebuvo sulaukusi tyrėjų dėmesio. Šia publikacija siekiama užpildyti minėtą spragą bei paskatinti toliau pildyti Gelgaudų dvarininko Stanislovo Puslovskio *curriculum vitae*.

CV: **Liliana Narkowicz (Lenkija)** – humanitarinių mokslų srities, istorijos mokslo krypties daktarė. Daktaro disertaciją, vadovaujant prof. habil. dr. Slavomirui Kalembkai (*Ślawomir Kalembka*), 2003 m. apgynė Mikalojaus Koperniko universitete Torūnėje (Lenkija). Užsiima biografistika ir tarpukario Vilniaus visuomeniniu-kultūriniu gyvenimu. Tiria su Lietuva susijusias aristokratų gimines (daugiausia grafų Tiškevičių), jų rezidencijas bei jose sukauptus meno kūrinius. Išskyrus daugelį atraipsnių, yra daugiau nei 20 knygų ir brošiūrų autorė: „Tiškevičių ordinacija Užutrakyje“ (Varšuva, 2007 m.), „Vokės Tiškevičiai“ (Varšuva, 2010 m.), „Iš Lentvario kilę Tiškevičiai (Varšuva, 2013 m.), „Muziejininkai ir kolekcionieriai“ (Wroclavas, 2013 m.), „Tiškevičių Užutrakis ir Pogoželė“ (Vilnius, 2016 m.) ir kt. Lietuvos lenkų mokslininkų draugijos narė.

Summary (in English)

The landlord Stanisław Pusłowski: owner of the Gelgudai (*Giełgudy*) Castle in year 1867–1905

The Pusłowski family of the Szeliga (variety) coat-of arms, in the past extensive and influential, and the most meritorious in the field of industry in the 19th century, originates from the Grand Duchy of Lithuania. Its original patrimony was Stare Peski in present-day Belarus, referred to in documents as "Pieski" or "Piaski". Stanisław Pusłowski (1834–1905), the son of Jan and Anna Teresa Józefa, née Giełgud, as the closest relative of the Giełgud nobles living in Samogitia, in 1867 regained their castle in Panemunė, which had been confiscated for the participation in the uprising of 1831 and owned it until 1905.

In 1887, the Giełgudy estate (the castle and its surroundings) consisted of more than 1,500 hectares, of which about 430 hectares were forest land. In addition, Stanisław Pusłowski also inherited Eleonorava estate and as well was the owner of Išlaužas manor (the dowry of his wife Maria Franciszka Henryka Godlewska from the High Freda Manor). From his ancestors he also inherited lands in Polesie and Minsk voivodeship. Thus he was one of the richest landowners in Kaunas Governorate. He was also well-known as a member of several social organizations (among others, the Landlords' Club, Charitable and Agricultural Societies), assistant to the commander of the nobles of the Suvalku province, and, above all, as the marshal of the nobles of Kaunas district (1880–1889). Nevertheless, his biography has so far not attracted the attention of the researchers. This publication aims to fill the aforementioned gap and encourage further filling in the curriculum vitae of Giełgudy landowner Stanisław Pusłowski.

CV: **Liliana Narkowicz (Poland)** – PhD in the field of humanities, history. Doctoral dissertation under the guidance of prof. habilitated doctor Ślawomir Kalembka defended at the Nicolaus Copernicus University in Toruń (Poland) in 2003. She is engaged in biographical studies and the interwar social and cultural life of Vilnius. Researches the aristocratic families connected with Lithuania (mainly counts Tyszkiewicz), their residences and the works of art collected in them. Except many articles, author of over 20 books and brochures: "Ordination of Tyszkiewicz in Užutrakis" (Warsaw, 2007), "Tyszkiewicz from Vokė" (Warsaw, 2010), "Tyszkiewicz from Lentvaris" (Warsaw, 2013), "Museologists and collectors" (Wrocław,

2013), "The Tyszkiewicz Užutrakis and Pogorzela" (Vilnius, 2016) and others. Member of the Society of Polish Scientists of Lithuania.

Gelgaudiškis ir Gelgaudų pilis Žemaitijoje XIX amžiaus lenkų raštijoje

Dr. Liliana Narkowicz (Lenkija)

Santrauka (lietuvių kalba)

XIX a. buvo stebimas lenkų susidomėjimas Žemaitija ir Panemunės (Gelgaudiškio) apylinkėmis. Šis kraštas laikytas įdomiu tiek istorine, kultūrine, tiek ir gamtine prasmėmis. Pramonės ir susisiekimo raida antroje XIX amžiaus pusėje ženkliai palengvino keliavimą. Kita vertus, pagrindinė to priežastis buvo aplinkybė, kad plačias savo valdas buvusioje Kauno gubernijoje turėjo žymių aristokratų ir dvarininkų giminių (tame tarpe – Čartoriskių, Korevų, Godlevskių, Komarų, Pliaterių, Puslovskių, Tiškevičių, Zabielių) atstovai ir istoriškai šios žemės buvo susijusios su 1831 ir 1863 metais vykusiais tautiniais sukilimais, kuriuose dalyvavo tiek lietuviai, tiek ir lenkai.

Žemaitija ir Panemunė buvo įamžintos ne tik tokių žymių lenkų rašytojų kaip Juzefas Ignacas Kraševskis (1812–1887) ar dukart Nobelio premijai pristatyta Eliza Ožeškienė (1841–1910), kuri kaip botanikė - mėgėja domėjosi Nemuno pakrančių, taip pat ir Panemunės, augmenija. Šios vietovės, be kitų, patraukė ir istoriko Adomo Honorijaus Kirkoro (1819–1886), istoriko, publicisto, Sausio sukilimo dalyvio Edmundo Calliero (1833–1868), gydytojo Ksavero Vofgango (1814–1864) ar politiko Boleslovo Limanovskio (1835–1935) dėmesį. Šiuos kraštus yra aprašęs ir žymus lenkų etnografas Zigmuntas Glogeris (1845–1910), o kiek vėliau mokslinė prasme jais susidomėjo ir geologas bei geografas prof. Ježis Aleksandras Kondrackis (1908–1998). Be to, Panemunės apylinkės yra minimos ir, pavyzdžiui, vokiečių geografo Hanso Mortenseno (1856–1927) moksliniuose straipsniuose. Šioje publikacijoje taip pat pateikiama informacija ir cituojami tokie ano meto laikraščiai ir žurnalai kaip "Gazeta Warszawska" (1859), „Chwila" (1864), „Opiekun domowy" (1875), „Wszechświat" (1887), „Kurjer Poznański" (1891 i 1892), „Prawda" (1893), „Kraj" (1900), „Słowo Warszawskie" (1903), „Wieś ilustrowana" (1910), „Ziemia" (1934).

Tad abejonų nekelia tai, kad susidomėjimas Žemaitija, taip ir Gelgaudiškiu bei Gelgaudų pilimi Panemunėje, XIX amžiuje (ypač antroje jo pusėje) buvo didelis. Tai, be kita ko, patvirtina ano meto spauda, mokslo darbai (tai pat ir XX amžiaus pradžios) bei memuaristinė ir kelionių literatūra. Ši įvairovė liudija aprašymų lenkų kalba gausą.

Summary (in English)

Gelgaudiškis and Gelgudai (*Gielgudy*) castle in Samogitia in 19th century Polish literature

The interest of Poles in Samogitia and Panemunė (Gelgaudiškis) was observed during the 19th century. This land is considered interesting both in historical, cultural and natural sense. The development of industry and transportation in the second half of the 19th century significantly facilitated traveling. On the other hand, the main reason was the fact that representatives of famous aristocratic and landowner families (including the Czartoryski, Korewa, Godlewski, Komar, Plater, Pusłowski, Tyszkiewicz, Zabięło) had extensive possessions in the former Kaunas Governorate, and historically these lands were related to 1831 and 1863 national uprisings, in which both – Lithuanians and Poles took part.

Samogitia and Panemunė were immortalized not only by such famous Polish writers as Józef Ignacy Kraszewski (1812-1887) or Eliza Orzeszko (1841–1910), who was twice introduced for the Nobel Prize and who as a botanist – amateur was interested in the vegetation of the banks of the Nemunas, as well as in Panemunė. Among others, these lands attracted attention of the

historian Adam Honory Kirkor (1819–1886), the historian, publicist, participant of the January Uprising Edmund Callier (1833–1868), doctor Ksawery Wolfgang (1814–1864) or politician Bolesław Limanowski (1835–1935). These lands were also described by the famous Polish ethnographer Zygmunt Gloger (1845–1910), and a bit later attracted the scientific interest of the geologist and geographer prof. Jerzy Aleksander Kondracki (1908–1998). In addition, the surroundings of Panemunė are also mentioned, for example, in the scientific articles of the German geographer Hans Mortensen (1856–1927). This publication provides information and quotes such newspapers and magazines of the time as "Gazeta Warszawska" (1859), "Chwila" (1864), "Opiekun domowy" (1875), "Wszechświat" (1887), "Kurjer Poznański" (1891 i 1892), "Prawda" (1893), "Kraj" (1900), "Słowo Warszawskie" (1903), "Wieś ilustrowana" (1910), "Ziemia" (1934).

There is no doubt that interest in Samogitia, as well as in Gelgaudiškis and the Gelgudai (Giełgudy) castle in Panemunė, in the 19th century (especially in the second half of it) was high. This is confirmed, among other, by the press of the time, scientific works (including the beginning of the 20th century), memoir and travel literature. This diversity is evidenced by the abundance of descriptions in Polish.

The noblemen Gelgudas family and other European noble families

Ricardo Charters-d'Azevedo (honorary member of the Portuguese Academy of History, a member of the Portuguese Genealogy Association, Portugal)

Summary (in English)

The Gelgudas (Giełgudowie) family, also known as the Giełgud family in English, is a distinguished noble lineage with deep roots in the history of the Polish-Lithuanian Commonwealth. Originating from the village of Giełgudów in Lithuania, the family belonged to the szlachta, a unique class of nobility characterized by its significant political power and influence. The Giełgudowie rose to prominence in the 16th and 17th centuries through their military service and administrative roles, notably participating in key military campaigns and contributing to the Commonwealth's governance through the Sejm. Their estates, strategically located, bolstered their political and economic standing.

Despite the partitions of Poland in the late 18th century, which divided the family's lands among different empires, the Giełgudowie managed to preserve their noble status. Their legacy extended beyond the political sphere, with the most famous modern descendant being Sir John Giełgud, an internationally renowned English actor. His illustrious career exemplifies the family's lasting cultural influence.

When compared to other European noble families such as the Habsburgs, Romanovs, and Bourbons, the Giełgudowie's influence, while more localized, mirrors their counterparts in terms of military service, political engagement, and cultural patronage. These noble families all contributed to the arts, whether through architecture, literature, or the performing arts. The Giełgudowie's historical significance, particularly within the Polish-Lithuanian Commonwealth, highlights their role as both defenders of their nation and contributors to European cultural heritage.

CV: Ricardo Charters-d'Azevedo is an engineer. Teaching at the Instituto Superior Técnico (University of Lisbon) and at the Military Academy, ex-DG of the Portuguese Ministry of Education, senior official of the European Commission, now retired for more than 19 years. He is involved in researching the history and heritage of the city of Leiria with more than 24 published books. He received the gold medal of the city of Leiria and the rank of Grand Officer

of the Portuguese Order of Infante D. Henrique. He is a member of the Portuguese Association of Genealogists, the Portuguese Historical Nobility Association, and an honorary member of the Portuguese Academy of History.

Hungarian nobility in the history and at present

Prof. Dr Laszlo Koczy (Hungary)

Summary (in English)

Origins of the Hungarian nobility, legends and facts.

Tribal and clan chiefs, free warriors arriving with Árpád. Western European knights settling in the country in the Árpád Dynasty period.

The time of the "Mixed royal houses", an emerging new military nobility and the members of the entourages of the kings. Jagelló (Jagiellonian) kings.

The Ottoman wars, a sudden proliferation of small nobility after 1526, the Mohács Tragedy.

The Reconquista of Buda, nobility after 1686. New aristocracy raising under the Habsburgs, many old nobles losing their social status.

1848/49 and its "bourgeois revolution", loss of the traditional privileges.

The Collapse of Hungary in 1920, loss of the majority of the country causing large part of the nobility losing their homes, properties, even civil rights. The Kingdom without a King, the Order of Vitéz.

The occupation of Hungary by the Soviet troupes in 1944/45, the total communist dictatorship starting in 1947. New acts forbidding and sanctioning the use of nobiliary titles, deportations, jail sentences, murders, the "Class enemy" concept.

After 1990, how is the Hungarian nobility surviving, finding their new roles. Organisations with nobiliary membership.

Is there any connection with the Lithuanian nobility? An interesting coincidence, the family of the wife of the Speaker: The Petraschovicz – Pietrasiewicz – Petrasovits.

The lecture will present some examples of individual families and some personal experiences.

CV: Laszlo Koczy has Ph.D. and D.Sc. degrees and is a member of the Polish Academy. He is a professor, was Dean and President of the University Ph.D. Council at Széchenyi University (Győr), and is now Dean's Senior Advisor at Pécs University. He has been a visiting professor in various countries in four continents. He received the Officer and Commander Crosses of the Order of Hungary, he is a K.H.D. of SMOM and has several Grand Crosses, etc. in Orders of Chivalry. He published the most up-to-date Hungarian bibliography on genealogy and heraldry and a number of articles on related subjects.